

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 10 grudnia 2021 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi:

- 1) zasądził od (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz K. G. i M. G. łącznie do ich majątku wspólnego kwoty:
 - a) 67.275,02 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 25 maja 2021 r. do dnia zapłaty;
 - b) 6.371,63 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym kwota 3.617 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego;
- 2) nakazał zwrócić ze Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego dla Łodzi - Śródmieścia w Łodzi na rzecz K. G. i M. G. łącznie do ich majątku wspólnego kwotę 305,37 zł tytułem niewykorzystanej części zaliczki na poczet wynagrodzenia biegłego;
- 3) nakazał pobrać od (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego dla Łodzi - Śródmieścia w Łodzi kwotę 1.047,53 zł tytułem niepokrytych kosztów sądowych.

Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 6 września 2005 r. powodowie K. G. i M. G. złożyli wniosek o udzielenie przez pozwanego planu finansowego dla kredytu przeznaczonego na zakup nieruchomości na rynku pierwotnym. Powód wykonywał wówczas zawód dziennikarza, a powódka – była nauczycielem i wicedyrektorem ogólnokształcącej szkoły muzycznej.

Powodowie w dniu złożenia wniosku o zawarcie umowy kredytowej pozostawali w związku małżeńskim oraz we wspólności majątkowej. Stan ten nie uległ zmianie do dnia zamknięcia rozprawy.

Pozwany przeprowadził analizę zdolności kredytowej powodów i sformułował propozycję treści umowy kredytowej.

W dniu 3 lutego 2006 r. powodowie jako konsumenci zawarli z pozwanym (posługującym się wówczas (...) Bank S.A. w W.) umowę nr (...) o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) waloryzowany kursem (...). Kredyt miał służyć sfinansowaniu przedpłat na poczet budowy i nabycia od dewelopera budynku mieszkaniowego nr (...) położonego w Ł. przy ul. (...).

Kwota kredytu wyrażona w walucie polskiej wynosiła 200.000 zł, natomiast walutą waloryzacji był frank szwajcarski ((...)). Okres kredytowania wynosił 300 miesięcy (od dnia 3 lutego 2006 r. do dnia 28 stycznia 2031 r.). Jako wariant spłaty kredytu wskazano malejące raty kapitałowo-odsetkowe. Oprocentowanie kredytu w stosunku rocznym w dniu zawarcia umowy wynosiło 2,75%, a w okresie ubezpieczenia kredytu – 3,75% (po zakończeniu okresu ubezpieczenia następowało obniżenie oprocentowania kredytu o 1 p.p. od daty spłaty najbliższej raty). Kwota wniesionych środków własnych powodów wynosiła 68.000 zł. Zabezpieczenie spłaty kredytu miały stanowić hipoteka kaucyjna do kwoty 300.000 zł ustanowiona na ww. nieruchomości oraz oświadczenie powodów o poddaniu się egzekucji do kwoty 400.000 zł.

Spłata kredytu miała odbywać się na podstawie nieodwołalnego, przez czas trwania umowy, zlecenia dokonywania przelewu z wskazanego w tym celu przez bank rachunku.

Zgodnie z § 11 ust. 1-2, 4 i 6 umowy, kredyt był oprocentowany według zmiennej stopy procentowej, która w dniu zawarcia umowy została ustalona we wskazanej wyżej wysokości.

Zmiana oprocentowania kredytu mogła nastąpić w przypadku zmiany stopy referencyjnej określonej dla danej waluty oraz zmiany parametrów finansowych rynku pieniężnego i kapitałowego w kraju (lub w krajach zrzeszonych w Unii Europejskiej), którego waluta jest podstawą waloryzacji.

W przypadku zmiany stóp procentowych w pozwanym banku, zmiana oprocentowania następowała w dniu spłaty najbliższej raty wynikającej z harmonogramu spłat, której płatność wypadała po dniu, od którego obowiązywało zmienione oprocentowanie pozwanego. Zmiana wysokości oprocentowania kredytu dokonana w tym trybie nie stanowiła zmiany umowy.

Stosownie do treści § 12 ust. 5 umowy, raty kapitałowo-odsetkowe oraz raty odsetkowe miały być spłacane w złotych po uprzednim ich przeliczeniu wg kursu sprzedaży (...) z tabeli kursowej (...) Banku S.A. obowiązującego na dzień spłaty z godziny 14:50.

Przed zawarciem umowy kredytowej powodowie nie otrzymali projektu umowy. W trakcie wykonywania umowy wysokość rat kredytu zmieniała się, wynosiły one początkowo około 1.800 zł, a później spadły do kwoty około 1.200 zł. Następnie raty kredytu przejściowo osiągały poziom 1.800 - 2.000 zł, a później zmniejszyły się do kwot wynoszących około 1.400 - 1.500 zł.

Oprocentowanie kredytu udzielonego powodom wynosiło:

- od 10 lutego 2006 r. – 3,75%;
- od 28 sierpnia 2006 r. – 4,25%;
- od 28 stycznia 2007 r. – 4,55%;
- od 28 maja 2007 r. – 4,8%;
- od 28 października 2007 r. – 5,05%;
- od 28 kwietnia 2008 r. – 4,95%;
- od 28 października 2008 r. – 5,3%;
- od 28 marca 2009 r. – 5,05%;
- od 28 stycznia 2010 r. – 4,9%;
- od 28 maja 2010 r. – 3,9%;
- od 28 lipca 2010 r. – 3,6%;
- od 28 lutego 2015 r. (do 24 stycznia 2018 r.) – 2,7%.

W okresie od dnia uruchomienia kredytu do dnia 28 grudnia 2017 r. powodowie spłacili raty kapitałowo-odsetkowe w wysokości 221.275,68 zł, w tym raty kapitałowe w kwocie 129.557,69 zł, raty odsetkowe w kwocie 91.717,99 zł i odsetki karne w kwocie 0,80 zł.

W okresie od dnia 28 października 2016 r. do dnia 29 czerwca 2020 r. powodowie uiścili na rzecz pozwanego tytułem spłat rat kapitałowo-odsetkowych łącznie kwotę 67.683,92 zł.

Oceniając zebrany w sprawie materiał dowodowy Sąd Rejonowy wskazał, że pominął załączone do odpowiedzi na pozew zestawienia oraz wydruki publikacji prasowych i ekonomicznych:

- B. księga kredytów frankowych w Polsce;
- Tabela kursowa mBanku – metodyka oraz analiza porównawcza;

- wydruk Regulaminu udzielania kredytów i pożyczek hipotecznych dla osób fizycznych – brak dowodu przedstawienia lub indywidualnego uzgodnienia treści regulaminu z kredytobiorcami;
- wydruki tabel kursowych;
- materiały dotyczące zmian wysokości stawek referencyjnych LIBOR 3M (...) i WIBOR 3M;
- wyciąg z raportu NBP o stabilności systemu finansowego z lutego 2016 r.;
- Ocena wpływu na sytuację sektora bankowego i polskiej gospodarki propozycji przewalutowania kredytów mieszkaniowych udzielonych w (...) na PLN według kursu z dnia udzielenia kredytu;
- opracowanie Instytutu (...) dotyczące kredytów udzielanych w (...) z 2015 r.;
- Ekspertyza dotycząca oceny zasadności postępowania (...) Banku w zakresie wykonywania umów kredytu hipotecznego tak zwanego „starego portfela” w latach 2004-2012;
- wydruk publikacji M. B. pt. Skutki prawne wadliwego sformułowania klauzuli zmiennego oprocentowania w umowie kredytowej (przyczynek do dyskusji), (...) z 2017 r., nr 2.

Wskazane dokumenty i opracowania zostały potraktowane jako merytoryczne wsparcie stanowiska pozwanego, a nie środki dowodowe pozwalające poczynić ustalenia faktyczne istotne dla przedmiotu procesu.

Sąd Rejonowy pominął zeznania świadka A. L., która nie brała udziału w procesie zawarcia, ani wykonywania umowy kredytu.

Sąd pominął zeznania M. D. z uwagi na ich ogólny charakter i fakt, że nie dotyczyły one procesu zawierania umowy przez powodów oraz obsługi udzielonego im kredytu.

Sąd pominął odpis zaświadczenia obejmującego należności z tytułu odsetek spłaconych przez powodów w okresie od dnia 10 lutego 2006 r. do dnia 24 stycznia 2018 r.. Przedstawione zaświadczenie dotyczy innego okresu, aniżeli objęty zmodyfikowanym powództwem.

Z uwagi na modyfikację powództwa oraz objęcie jego podstawą faktyczną innego okresu (okres od dnia 28 października 2016 r. do dnia 29 czerwca 2020 r. w miejsce pierwotnie wskazanego okresu od dnia zawarcia umowy do dnia wniesienia pozwu, tj. od dnia 3 lutego 2006 r. do dnia 11 sierpnia 2017 r.) Sąd pominął wnioski opinii biegłego z zakresu ekonomii dotyczące wyliczenia różnicy pomiędzy wysokością rat pobranych od dnia zawarcia umowy do dnia wytoczenia powództwa i wysokością rat, jakie powinny być pobrane przy założeniu stałości poziomu oprocentowania ustalonego w chwili zawarcia umowy kredytowej. Ostateczne żądanie powodów obejmuje (w ramach roszczenia głównego) przesłankowe stwierdzenie nieważności umowy oraz zasądzenie zwrotu wszystkich środków uiszczonych na rzecz banku bez względu na to, ile wynosiło oprocentowanie kredytu w dniu zawarcia umowy. Wnioski opinii biegłego nie dotyczyły przedmiotowych zagadnień.

Przy tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy wskazał, że zmienione i popierane ostatecznie powództwo, którego treść została wyrażona w pismach procesowych z dnia 29 marca 2021 r. i z dnia 14 lipca 2021 r., jest uzasadnione w całości.

Obejmuje ono roszczenie o zapłatę kwoty 67.275,02 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia doręczenia pozwanemu odpisu do dnia zapłaty tytułem zwrotu nienależnego świadczenia spełnionego w wykonaniu nieważnej umowy kredytowej w okresie od dnia 28 października 2016 r. do dnia 29 czerwca 2020 r.

Pozostałe roszczenia – sformułowane w piśmie procesowym z dnia 29 marca 2021 r. – mają charakter roszczeń ewentualnych, a ich rozpoznanie może nastąpić dopiero w razie oddalenia roszczenia głównego. Wobec uwzględnienia

powództwa w zakresie roszczenia głównego niecelowe jest szczegółowe rozważanie zasadności roszczeń ewentualnych, choć zaznaczyć należy, że powołana na ich poparcie argumentacja jest w przeważającej mierze przekonująca.

Podstawa faktyczna i prawna powództwa obejmującego zasadne roszczenie główne opiera się na twierdzeniu o nieważności umowy kredytu zawartej przez strony. Ma ona wynikać przede wszystkim z niezgodności z prawem postanowień umowy kredytu przewidujących mechanizm spłaty kredytu, a w szczególności ustalania oprocentowania.

Bezsporne jest przy tym, że powodowie występują w stosunkach z pozwanym jako konsumenci w rozumieniu art. 22¹ k.c., a pozwany jest przedsiębiorcą.

Zgodnie z § 11 ust. 1-2 umowy, kredyt był oprocentowany według zmiennej stopy procentowej, która w dniu zawarcia umowy została ustalona we wskazanej wyżej wysokości. Zmiana oprocentowania kredytu mogła nastąpić w przypadku zmiany stopy referencyjnej określonej dla danej waluty oraz zmiany parametrów finansowych rynku pieniężnego i kapitałowego w kraju (lub w krajach zrzeszonych w Unii Europejskiej), którego waluta jest podstawą waloryzacji. Natomiast stosownie do treści § 12 ust. 5 umowy, raty kapitałowo-odsetkowe oraz raty odsetkowe miały być spłacane w złotych po uprzednim ich przeliczeniu wg kursu sprzedaży (...) z tabeli kursowej (...) Banku S.A. obowiązującego na dzień spłaty z godziny 14:50.

Nie można odmówić słuszności zarzutom powodów kwestionujących ważność przedmiotowych postanowień umowy jako niezgodnych z prawem.

Jak stanowi art. 58 § 1-3 k.c., czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy. Nieważna jest również czynność prawna sprzeczna z zasadami współżycia społecznego. Jeżeli nieważnością jest dotknięta tylko część czynności prawnej, czynność pozostaje w mocy co do pozostałych części, chyba że z okoliczności wynika, iż bez postanowień dotkniętych nieważnością czynność nie zostałaby dokonana.

Sąd Rejonowy wskazał, że analiza zakwestionowanych postanowień umowy z perspektywy tego, czy stanowią one niedozwolone postanowienia umowne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. jest przedwczesna. Ocena, czy nieważne postanowienie umowne jest sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta jest bowiem bezprzedmiotowa o tyle, że nieważne postanowienie umowne nie wywołuje żadnych skutków prawnych i brak jest przestrzeni do jego oceny jako abuzywnego. Art. 385¹ k.c. nie może być traktowany jako przepis, który przewiduje inny skutek w rozumieniu art. 58 § 1 in fine k.c., w szczególności ten, że na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy. Nieważne postanowienie umowne nie może podlegać ocenie z punktu widzenia swojej abuzywności, gdyż jako nieważne nie istnieje. Żądanie uznania postanowienia wzorca umowy za niewiążące konsumenta (art. 385¹ k.c.) nie jest tożsame, ani nie zawiera się w żądaniu ustalenia nieważności umowy (art. 58 k.c.).

Na marginesie jedynie odnotować należy, że niejednokrotnie – a ma to miejsce w tej sprawie – nieważne postanowienia umowy mogą być jednocześnie uznane za abuzywne z uwagi na ich charakter, zwłaszcza jeżeli mimo sprzeczności z prawem i zasadami współżycia społecznego kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Nie dotyczy to wprawdzie postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, ale tylko jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. W stanie faktycznym sprawy nie można przyjąć, że postanowienia umowy dotyczące ustalania zmiany oprocentowania i zasad spłaty kredytu zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

Według art. 385² k.c., oceny zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc pod uwagę jej treść, okoliczności zawarcia oraz uwzględniając umowy pozostające w

związku z umową obejmującą postanowienie będące przedmiotem oceny. Również w przypadku nieważności umowy, miarodajny będzie stan istniejący w dacie domniemanego jej zawarcia.

Rozstrzygnięcie w przedmiocie zasadności roszczenia głównego wymagało oceny zgodności z prawem i zasadami współzycia społecznego kwestionowanej umowy, a w szczególności jej postanowień przewidujących mechanizm ustalania wysokości zobowiązania z tytułu kredytu denominowanego.

Zgodnie z art. 69 ust. 2 pkt 2, 4-5 i 10 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe w brzmieniu obowiązującym w dniu zawarcia umowy (t.j. Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665), umowa kredytu powinna być zawarta na piśmie i określać w szczególności kwotę i walutę kredytu, zasady i termin spłaty kredytu oraz wysokość oprocentowania kredytu i warunki jego zmiany, a ponadto warunki dokonywania zmian i rozwiązania umowy. Natomiast stosownie do dyspozycji art. 76 ust. 1 pkt 1 ustawy, zasady oprocentowania kredytu określa umowa kredytu, z tym, że w razie stosowania stopy zmiennej należy określić w umowie kredytowej warunki zmiany stopy procentowej kredytu.

W odniesieniu do kredytów denominowanych lub indeksowanych do waluty innej niż waluta polska w zakresie należności, które nie zostały spłacone do dnia 26 sierpnia 2011 r. należało stosować także art. 69 ust. 2 pkt 4a ustawy, zgodnie z którym umowa powinna wskazywać szczegółowe zasady określania sposobów i terminów ustalania kursu wymiany walut, na podstawie którego w szczególności wyliczana jest kwota kredytu, jego transz i rat kapitałowo-odsetkowych oraz zasad przeliczania na walutę wypłaty albo spłaty kredytu (art. 69 ust. 2 ustawy Prawo bankowe w zw. z art. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw – Dz. U. z 2011 r. Nr 165, poz. 984).

Analiza postanowień § 11 ust. 1-2 oraz § 12 ust. 5 kwestionowanej przez powodów umowy kredytowej wskazuje na jej niezgodność z art. 69 ust. 2 pkt 2, 4, 4a, 5 i 10 oraz art. 76 ust. 1 pkt 1 ustawy Prawo bankowe. Konstrukcja i sposób wykonywania tej umowy świadczy również o tym, iż narusza ona zasady współzycia społecznego, a w szczególności zasadę lojalności i równowagi kontraktowej. Nieważność wskazanych postanowień umowy oznacza, że umowa nie może być prawidłowo wykonywana, co uzasadnia stwierdzenie jej nieważności w całości.

W § 1 ust. 2 i 3 umowy wskazano, że kwota kredytu wynosi 200.000 zł, natomiast walutą waloryzacji jest frank szwajcarski (...). W § 11 ust. 2 umowy przewidziano mechanizm zmiany wysokości oprocentowania nie podając żadnych skonkretyzowanych wskaźników (należących do parametrów finansowych rynku pieniężnego i kapitałowego) służących określeniu jego wysokości. Natomiast w § 12 ust. 5 umowy wskazano, iż raty kapitałowo-odsetkowe oraz raty odsetkowe miały być spłacane w złotych po uprzednim ich przeliczeniu wg kursu sprzedaży (...) z tabeli kursowej (...) Banku S.A. obowiązującego na dzień spłaty z godziny 14:50.

Oznacza to, że ustalenie wysokości oprocentowania, a w konsekwencji wysokości rat kapitałowo-odsetkowych pozostawało wyłącznie w gestii pozwanego.

Ryzyko związane ze zmianą kursu waluty waloryzacji obciążało natomiast niemal w całości kredytobiorców. Bank mógł bowiem neutralizować niekorzystne dla siebie wahania kursowe poprzez adekwatną zmianę wysokości oprocentowania z powołaniem się na bliżej niesprecyzowane w umowie parametry rynku finansowego i kapitałowego.

Bank dysponował i do tej pory dysponuje możliwością ustalania wysokości oprocentowania nie tylko odnosząc się do stopy referencyjnej dla (...) (w tym przypadku LIBOR 3M (...), choć stopa ta nie została nawet wprost wskazana w umowie), ale także na inne parametry takie jak wskazywane w licznych sprawach dotyczących umów tzw. starego portfela i znanych Sądowi z urzędu. Należą do nich m.in. ceny i rentowność bonów skarbowych i obligacji (rządowych i komercyjnych), kursy walutowe bieżące (spot) i terminowe (forward), ceny akcji, ceny opcji, ceny warrantów i certyfikatów depozytowych, ceny kontraktów forward i future, ceny swapów, ceny instrumentów (...) ((...) instrument pochodny służący do przenoszenia ryzyka kontraktowego). Przeciętnemu konsumentowi nie jest znana istota i wysokość wymienionych parametrów, ani ich wzajemna - stale zmieniająca się - relacja.

W konsekwencji sposób określenia wysokości oprocentowania kredytu oraz warunków jego zmiany był niezgodny z powołanymi przepisami art. 69 ust. 2 pkt 2, 4-5 i 10 oraz art. 76 ust. 1 pkt 1 ustawy Prawo bankowe. W umowie nie zawarto bowiem czytelnego i zrozumiałego dla konsumentów mechanizmu zmiany oprocentowania pozostającego w bezpośrednim związku ze zmianą kursu waluty waloryzacji ustalanej przez samego pozwanego.

Sąd Rejonowy podzielił pogląd, zgodnie z którym klauzule denominacji walutowej w umowach kredytu powinny być, na podstawie art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 ustawy dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, traktowane jako służące określeniu głównego świadczenia stron w postaci wypłaty kwoty kredytu i spłat kwoty kredytu w ratach. Jeżeli więc kwota kredytu jest określona niejednoznacznie, przez odniesienie do przyszłej tabeli kursowej, określanej dyskrecjonalnie przez pozwanego bank, to konsensus, co do głównych świadczeń stron nie zostaje osiągnięty. Skoro kwestionowane postanowienia odnoszą się do głównych świadczeń stron to należy przyjąć, że brak jest konsensu, co do niezbędnych elementów umowy kredytu. Powyższe zaś skutkować musi nieważnością umowy.

Jeżeli sankcja nieważności niektórych postanowień czynności prawnej wynika z innych przepisów niż art. 58 § 1 i 2 k.c., o ważności tej czynności w pozostałym zakresie należy rozstrzygać, stosując w drodze analogii art. 58 § 3 k.c.. Należy więc oceniać, czy bez postanowień umownych dotkniętych nieważnością umowa zostałaby w ogóle zawarta. Wskazane klauzule umowne służą określeniu essentialia negotii umowy kredytu bankowego i wyrażają jego istotę. Sąd nie jest uprawniony do zastosowania w ich miejsce innych reguł ustalania wysokości zobowiązania oraz rat kapitałowo-odsetkowych.

Stwierdzenie nieważności umowy nie opiera się wprawdzie na analizie kwestionowanych postanowień umownych z punktu widzenia ich abuzywności, jednakże nie można pominąć, że w świetle wyroku (...) z dnia 3 października 2019 r. wydanego w sprawie K. D. i J. D. przeciwko Raiffeisen Bank (...) (C-260/18, LEX) możliwość stwierdzenia nieważności umowy winna być rozważana z uwzględnieniem art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. WE L 95, s. 29). Zgodnie z powołanym art. 6 ust. 1 dyrektywy, Państwa Członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków. W świetle wyroku (...) z dnia 3 października 2019 r. przepis ten należy interpretować w ten sposób, iż:

a) nie stoi on na przeszkodzie temu, aby sąd krajowy, po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru niektórych warunków umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i oprocentowanego według stopy procentowej bezpośrednio powiązanej ze stopą międzybankową danej waluty, przyjął, zgodnie z prawem krajowym, że ta umowa nie może nadal obowiązywać bez takich warunków z tego powodu, że ich usunięcie spowodowałoby zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy.

b) stoi on natomiast na przeszkodzie wypełnieniu luk w umowie, spowodowanych usunięciem z niej nieuczciwych warunków, które się w niej znajdowały, wyłącznie na podstawie przepisów krajowych o charakterze ogólnym, przewidujących, że skutki wyrażone w treści czynności prawnej są uzupełniane w szczególności przez skutki wynikające z zasad słuszności lub ustalonych zwyczajów, które nie stanowią przepisów dyspozytywnych lub przepisów mających zastosowanie, w przypadku gdy strony umowy wyrażą na to zgodę;

c) nie stoi on na przeszkodzie temu, aby sąd krajowy, po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru niektórych warunków umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i oprocentowanego według stopy procentowej bezpośrednio powiązanej ze stopą międzybankową danej waluty, przyjął, zgodnie z prawem krajowym, że ta umowa nie może nadal obowiązywać bez takich warunków z tego powodu, że ich usunięcie spowodowałoby zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy.

W kontekście przeprowadzonych rozważań stwierdzić należy, iż umowa kredytu nie może nadal obowiązywać z pominięciem jej postanowień przewidujących sposób ustalania zakresu zobowiązania powodów, w tym dotyczących ustalania wysokości rat kapitałowo-odsetkowych. Brak podstaw do zastąpienia tych postanowień regulami

wynikającymi z przepisów prawa, zasad słuszności lub ustalonych zwyczajów, gdyż reguły takie nigdy nie zostały ustalone, zwłaszcza w odniesieniu do umów kredytów denominowanych lub indeksowanych kursem waluty obcej o zmiennym oprocentowaniu. Sąd nie może również samodzielnie dokonać zmiany charakteru umowy i orzec wbrew intencjom samych stron, iż łącząca je umowa jest np. umową o kredyt o oprocentowaniu stałym lub też umową o kredyt wyrażony i udzielony w walucie polskiej z zastosowaniem stopy procentowej obowiązującej dla innej waluty. Argumenty te przemawiają za uznaniem umowy kredytu za nieważną w całości.

Powodowie reprezentowani w tej sprawie przez zawodowego pełnomocnika złożyli oświadczenie, zgodnie z którym świadomi są konsekwencji choćby tylko przesłankowego uznania umowy za nieważną.

Choć nieważność umowy czyni zbędną dalszą jej analizę z punktu widzenia abuzywności poszczególnych jej postanowień, tym niemniej warto wskazać, że również i w tym przypadku występuje bezskuteczność umowy (nieważność umowy pochłania i zawiera w sobie również jej bezskuteczność). Rodzi to konieczność wzajemnego rozliczenia stron nieważnej umowy, podobnie jak w sytuacji, w której bez bezskutecznego postanowienia umowa kredytu nie może wiązać, konsumentowi i kredytodawcy przysługują odrębne roszczenia o zwrot świadczeń pieniężnych spełnionych w wykonaniu tej umowy (art. 410 § 1 w związku z art. 405 k.c.). Kredytodawca może żądać zwrotu świadczenia od chwili, w której umowa kredytu stała się trwale bezskuteczna.

Jak stanowi art. 405 k.c., kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości. Przepis ten stosuje się w szczególności do świadczenia nienależnego (art. 410 § 1 k.c.). Samo spełnienie świadczenia na podstawie klauzuli uznanej następnie za abuzywną, a więc bezskutecznej wobec konsumenta, spełnia przesłanki świadczenia spełnionego na podstawie nieważnej (per analogiam także bezskutecznej) czynności prawnej (kondykcji sine causa), jak i świadczenia w przypadku braku obowiązku świadczenia lub braku obowiązku świadczenia wobec danej osoby.

Zachodzi zatem zbieg kondykcji skutkujący obowiązkiem zwrotu świadczeń pobieranych z rachunku powodów przez pozwanego na podstawie nieodwołalnego upoważnienia. Nie jest wyłączony zwrot świadczenia na podstawie art. 411 pkt 1 k.c., nie ma bowiem podstaw do stawiania powodowi wymogu zastrzeżenia zwrotu świadczenia przy jego spełnieniu. Nawet spłata kredytu w toku procesu przez zapewnienie środków na rachunku technicznym nie może być utożsamiana z pozytywną wiedzą powoda o braku obowiązku świadczenia.

W niniejszej sprawie powodowie domagają się zwrotu rat kapitałowo-odsetkowych w kwocie 67.275,02 zł w ściśle sprecyzowanym okresie czasu, tj. za okres od dnia 28 października 2016 r. do dnia 29 czerwca 2020 r.. Analiza zestawienia wpłat za ten okres wskazuje, że uiszczona kwota jest wyższa i wynosi 67.683,92 zł, Sąd jednak pozostaje związany wysokością dochodzonego roszczenia (art. 321 § 1 k.p.c.). W świetle zaprezentowanych powyżej uwag dotyczących nieważności umowy brak jest podstaw do oddalenia powództwa obejmującego roszczenie główne w tej postaci i to niezależnie, czy dochodzona kwota jest równa nadpłacie ponad kwotę kapitału. Zwrotowi podlegają bowiem wzajemnie wszystkie świadczenia stron, pozwany zaś w tej sprawie nie zgłaszał zarzutu potrącenia, ani nie domagał się zastosowania rozliczenia zgodnego z tzw. teorią salda.

Wobec tego Sąd Rejonowy zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwotę 67.275,02 zł. Kwota została zasądzona do ich majątku wspólnego, a nie solidarnie z uwagi na to, że nie istnieje podstawa prawna, ani kontraktowa kreująca solidarność czynną (wierzycieli) w tym zakresie. Zgodnie zaś z art. 369 w zw. z art. 367 § 1 k.c., zobowiązanie jest solidarne, jeżeli to wynika z ustawy lub z czynności prawnej. W § 32 ust. 1 umowy wskazano jedynie, że kredytobiorcy ponoszą odpowiedzialność solidarną za zobowiązania wynikające z umowy, jest to zatem podstawa kontraktowa solidarności biernej, a nie czynnej po stronie kredytobiorców. Podobnie, art. 30 § 1 k.r.o. jest podstawą prawną solidarności biernej po stronie małżonków we wskazanym w nim zakresie. Prawidłowa konstrukcja wyroku wymaga zatem zasądzenia roszczenia do majątku wspólnego powodów, choć nie wpływa to zasadniczo na sposób egzekwowania świadczenia (por. art. 29 w zw. z art. 31 § 1 k.r.o.).

O odsetkach ustawowych za opóźnienie orzeczono na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 455 k.c. zasądzając je od dnia 25 maja 2021 r., tj. od dnia następującego po doręczeniu pozwanemu odpisu pisma zmieniającego powództwo.

O kosztach procesu Sąd Rejonowy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 99 k.p.c. i § 2 pkt 5 rozporządzenia MS z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Na podstawie art. 84 ust. 1-2 w zw. z art. 80 ust. 1 u.k.s.c. nakazano zwrócić ze Skarbu Państwa na rzecz powodów do ich majątku wspólnego kwotę 305,37 zł tytułem niewykorzystanej części zaliczki na poczet wynagrodzenia biegłego.

Na podstawie art. 113 ust. 1 u.k.s.c. w zw. z art. 98 § 1 k.p.c. nakazano pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa kwotę 1.047,53 zł tytułem niepokrytych kosztów sądowych.

Powyższy wyrok zaskarżył w całości pozwany.

Zarzucił wyrokowi:

I. naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na wynik sprawy, tj.:

1) naruszenie art. 227 k.p.c. oraz art. 233 § 1 k.p.c. i art. 299 k.p.c. poprzez dokonanie dowolnej, a nie swobodnej oceny materiału dowodowego i poczynienie ustaleń sprzecznych z treścią materiału dowodowego, a także poprzez brak wyjaśnienia istotnych okoliczności sprawy, tj. ustalenie faktów niezgodnych z rzeczywistym stanem rzeczy, co Sąd uczynił w przeważającej mierze w oparciu o twierdzenia powodów (naruszając zasadę subsydiarności dowodu z przesłuchania strony), tj.:

a) poprzez błędne ustalenie faktu, że umowa nie została wyrażona prostym i zrozumiałym językiem pomimo braku poczynienia ustaleń w zakresie tego, czy strona powodowa była świadoma ryzyka walutowego;

b) poprzez błędne stwierdzenie, że stronę powodową należy uznać za świadomą skutków nieważności umowy z tej tylko przyczyny, że korzysta ze wsparcia profesjonalnego pełnomocnika, pomimo, że powodowie w złożonym oświadczeniu kwestionują zasadność uzasadnionych roszczeń pozwanego o zwrot nienależnego świadczenia w zakresie wartości spełnionej usługi (korzystanie z kapitału), a więc powinni być uznani za nieświadomych skutków upadku umowy;

c) poprzez pominięcie tych dowodów, z których wynikało, że bank nie ma możliwości arbitralnego czy jednostronnego ustalania kursów, a zasady wyznaczania stosowane przez bank odpowiadają utrwalonej i powszechnej praktyce bankowej (co jest twierdzeniem aktualnym obecnie, jak i wedle stanu na dzień zawarcia umowy);

2) naruszenie art. 227 k.p.c. oraz art. 233 k.p.c. w związku z art. 278 k.p.c. oraz art. 232 k.p.c. poprzez dokonanie ustalenia, niemającego oparcia w materiale dowodowym, że z treści umowy nie wynikało, w jaki sposób i na jakich zasadach ustalane będzie oprocentowanie udzielonego kredytu, a kierunek zmian oprocentowania był niemożliwy do weryfikacji, przy jednoczesnym dostrzeżeniu, że zmiana wysokości oprocentowania kredytu mogła nastąpić w przypadku zmiany stopy referencyjnej określonej dla danej waluty oraz zmiany parametrów finansowych rynku pieniężnego i kapitałowego w kraju lub krajów zrzeszonych w Unii Europejskiej, którego waluta była podstawą waloryzacji i zaniechaniu weryfikacji, czy faktyczne zmiany oprocentowania dokonywane były przy uwzględnieniu czynników wskazanych w umowie, co zgodnie z orzecznictwem, wymagałoby wiedzy specjalistycznej, pomimo braku stosownego wniosku strony powodowej w tym zakresie, Sąd I instancji uznał twierdzenia strony powodowej za udowodnione;

II. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

1) art. 385¹ § 1 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie wyrażające się w braku rozróżnienia postanowień umowy odnoszących się do dwóch osobnych, pod względem normatywnym, zakresów regulacji, tj.: klauzuli ryzyka walutowego oraz klauzuli spreadu walutowego, co skutkowało niedokonaniem oceny poszczególnych postanowień

umowy indywidualnie pod kątem przesłanek z art. 385¹ § 1 k.c., podczas, gdy prawidłowe zastosowanie tego przepisu powinno polegać na tym, że postanowienia dotyczące odrębnych normatywnie kwestii – tj. spreadu walutowego oraz indeksowanego charakteru umowy (ryzyka kursowego), Sąd miał obowiązek ocenić odrębnie w zakresie ewentualnego spełnienia przez każde z tych postanowień z osobna przesłanek sprzeczności z dobrymi obyczajami oraz rażącego naruszenia interesu konsumenta;

2) naruszenie art. 385¹ § 1 k.c. oraz art. 385² k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że postanowienia umowy zawierające odniesienie do tabeli kursowej banku (określane łącznie jako klauzula spreadu walutowego) i postanowienia umowy wskazujące przesłanki zmian wysokości oprocentowania stanowią niedozwolone postanowienia umowne, podczas, gdy nie ma podstaw do uznania, że kwestionowane postanowienia były sprzeczne z dobrymi obyczajami lub, że rażąco naruszyły interes strony powodowej wyłącznie z uwagi na hipotetyczne ryzyko, że bank będzie nadużywał prawa do ustalania kursu w tabeli kursowej i oprocentowania oraz będzie ustalał te wskaźniki całkowicie w oderwaniu od realiów rynkowych; rzekoma dowolność w kształtowaniu kursów walut oraz wysokości oprocentowania ma charakter wyłącznie pozorny, a zasady wyznaczania kursu stosowanego przez pozwanego odpowiadają utrwalonej i powszechnej praktyce bankowej;

3) naruszenie art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 385¹ § 2 k.c. poprzez ich błędne zastosowanie i przyjęcie, że umowa kredytu jest w całości nieważna, w związku z uznaniem niektórych postanowień umowy za niedozwolone, zgodnie z art. 385¹ § 1 i 2 k.c., podczas, gdy art. 385¹ § 2 k.c. wprost stanowi, że strony są związane umową w pozostałym zakresie, a ponadto do orzeczenia nieważności konieczne jest oświadczenie konsumenta świadomego skutków nieważności, a sąd nie może działać w tym zakresie z urzędu, co wyklucza zastosowanie sankcji bezwzględnej nieważności (bądź bezskuteczności umowy w całości);

4) naruszenie art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 385¹ § 2 k.c. poprzez ich błędną wykładnię i w konsekwencji niewłaściwe zastosowanie, tj. przyjęcie, że zastosowanie tych przepisów jest możliwe bez uprzedniego zweryfikowania czy strona powodowa jest świadoma skutków ewentualnego upadku umowy oraz uznanie bez uzyskania oświadczenia, że skutki te akceptuje;

5) naruszenie art. 5 k.c. oraz art. 411 ust. 2 k.c. w związku z art. 405 k.c. oraz art. 410 § 1 i 2 k.c. w związku z art. 69 prawa bankowego poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że na skutek nieważności umowy kredytu stronie powodowej przysługuje roszczenie o zwrot sumy spłaconych rat niezależnie od tego, czy strona powodowa spłaciła kapitał kredytu wypłacony przy jego uruchomieniu, mimo, że roszczenie restytucyjne – w sytuacji, gdy nie został nawet zwrócony kapitał kredytu – jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego;

6) naruszenie art. 5 k.c., art. 6 Dyrektywy 93/13 w związku z art. 2 oraz art. 32 Konstytucji RP oraz z art. 2 i art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i uwzględnienie powództwa pomimo faktu, że zgłoszone przez powodów roszczenie i oczekiwane sankcje powinny być uznane za nadużycie prawa podmiotowego, jako sankcje nadmierne i nieproporcjonalne do powagi naruszenia, co w konsekwencji stanowi naruszenie podstawowych zasad porządku prawnego, jakimi są zasada równości, zasada pewności prawa i zasada proporcjonalności;

7) naruszenie art. 358 § 2 k.c. w związku z motywem 13 Dyrektywy 93/13 poprzez ich błędne zastosowanie i w konsekwencji zanegowanie możliwości wykonania zobowiązania przy uwzględnieniu normy określającej wartość waluty obcej poprzez zastosowanie kursu średniego NBP, pomimo, że wskazana forma dyspozytywna (uwzględniając również fakt jej obowiązywania od 24 stycznia 2009 roku) korzysta z domniemania uczciwości wynikającego z motywu trzynastego Dyrektywy 93/13, a więc jej zastosowanie przy wykładni umowy, uznanej częściowo za bezskuteczną, prowadzi do przywrócenia równowagi kontraktowej i powinno być uznane za dopuszczalne na podstawie norm prawa unijnego i krajowego.

Przy tak sformułowanych zarzutach skarżący wniósł o:

- 1) zmianę zaskarżonego wyroku w całości poprzez oddalenie powództwa w całości;
- 2) ewentualnie o uchylenie wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu;
- 3) w obu przypadkach o zasądzenie od strony powodowej na rzecz pozwanego kosztów procesu, zarówno za postępowanie przed Sądem I instancji, jak i za postępowanie przed Sądem II instancji, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Przed przystąpieniem do merytorycznej oceny sprawy należy poczynić następującą uwagę o charakterze formalnym.

Zgodnie z obowiązującym od dnia 2 lipca 2021 r. art. 15z¹ ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem (...)19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, w brzmieniu ustalonym ustawą z dnia 28 maja 2021 r. o zmianie ustawy – kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2021 r. poz. 1090), w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu (...)19 oraz w ciągu roku od odwołania ostatniego z nich, w sprawach rozpoznawanych według przepisów kodeksu postępowania cywilnego w pierwszej i drugiej instancji sąd rozpoznaje sprawy w składzie jednego sędziego. Zasada ta, zgodnie z art. 6 powołanej ustawy z dnia 28 maja 2021 r. znajduje zastosowanie do wszystkich spraw wszczętych i niezakończonych przed dniem jej wejścia w życie. Taki stan prawny, zważywszy na datę wydania niniejszego orzeczenia, uzasadniał rozpoznanie przedmiotowej sprawy w składzie jednego sędziego.

Apelacja jest bezzasadna w tym znaczeniu, że nie może doprowadzić do zmiany zaskarżonego orzeczenia i jako taka podlega oddaleniu, zaś zaskarżony wyrok pomimo częściowo błędnego uzasadnienia odpowiada prawu.

Sąd Rejonowy prawidłowo ustalił stan faktyczny sprawy, co pozwala Sądowi odwoławczemu na uznanie tej podstawy faktycznej rozstrzygnięcia za własną.

Pozwany kwestionował abuzywność spornych postanowień umownych.

W apelacji zawarł zarzuty podważające prawidłowość postępowania dowodowego, ale w ocenie Sądu II instancji dotyczą one nie tyle zasad oceny dowodów, co raczej kwestii oceny ustalonych faktów w kontekście prawidłowości zastosowania przepisów prawa materialnego. Okoliczność dotycząca zawarcia przez powodów umowy kredytu hipotecznego waloryzowanego kursem franka szwajcarskiego, jak również zawartych w niej zapisów pozostaje bezsporna. Istotą sprawy jest natomiast interpretacja tych postanowień umownych w świetle powszechnie obowiązujących przepisów prawa materialnego. Ocena umowy pod kątem przesłanek zastosowania art. 385¹ k.c. nie odbywa się na podstawie art. 233 § 1 k.p.c., który dotyczy analizy materiału dowodowego sprawy na użytek zbudowania podstawy faktycznej rozstrzygnięcia. Sąd Rejonowy prawidłowo zebrał i ocenił dowody na okoliczności istotne dla rozstrzygnięcia.

Pozwany w swej apelacji zakwestionował ustalenie, że miał dowolność i swobodę w zakresie kształtowania kursów wymiany walut mających zastosowanie do umowy. Odnosząc się do tego zarzutu należy wskazać, że twierdzenie o dowolności banku w zakresie kształtowania kursów waluty należy odnieść do postanowień umowy, a nie ogólnej działalności banku w sektorze bankowym, konkurencji na rynku usług bankowych, która wymusza potrzebę uwzględnienia realiów rynkowych przy kształtowaniu kursów walut w tabelach banku. Tymczasem skoro pozwany bank nie wskazał w umowie sposobu ustalania kursów (...) w tabelach, do których odsyła umowa, twierdzenie o dowolności banku w kształtowaniu kursów waluty indeksacji, a tym samym i zobowiązań powodów, uznać należy za prawidłowe.

Niezasadnym są zarzuty apelacji dotyczące sposobu przeprowadzenia i mocy dowodowej dowodu z przesłuchania stron, ograniczonego do zeznań powodów.

Przypomnieć należy, że subsydiarność w zakresie dopuszczalności środka dowodowego w postaci zeznań stron nie ma wpływu na jego moc dowodową, podlega on swobodnej ocenie sądu na zasadach ogólnych (art. 233 § 1 k.p.c.). Sąd orzekający ma możliwość krytycznej oceny zeznań stron przy uwzględnieniu stopnia ich subiektywizmu, nie można natomiast wbrew przepisom Kodeksu postępowania cywilnego negować celowości samej instytucji dowodu z przesłuchania stron. Oceny takiej Sąd Rejonowy dokonał, pozwany zaś nie wykazał aby naruszała ona zasadę swobodnej oceny dowodów.

Niezrozumiałym jest stawianie Sądowi Rejonowemu zarzutu ograniczenia dowodu z przesłuchania stron do zeznań powodów. Nic przecież nie stało na przeszkodzie aby pozwany wskazał osobę do przesłuchania w charakterze strony, czego jednak nie uczynił. W tej sytuacji Sąd Rejonowy zasadnie ograniczył przedmiotowy dowód do zeznań powodów. Co więcej należy zauważyć, że w świetle stanowiska doktryny pominięcie przesłuchania jednej strony tylko dlatego, że druga strona nie chce zeznawać, uznaje się za krzywdzące tę stronę pozbawienie prawa do skorzystania ze środka dowodowego (a w szerszym kontekście pozbawienie jej możliwości należytej obrony swych praw w postępowaniu cywilnym). Por. także orzeczenie SN z dnia 3 listopada 1961 r., I CR 1011/60, OSNC 1963, nr 3, poz. 57; uzasadnienie wyroku SA w Krakowie z dnia 29 stycznia 2004 r., I ACa 1186/03, OSA 2004, z. 12, poz. 47.

Wreszcie należy zauważyć, że pozwany nie złożył przewidzianego w art. 162 k.p.c. zastrzeżenia co do postanowienia Sądu Rejonowego ograniczającego dowód z przesłuchania stron do zeznań powodów. Z tej więc przyczyny utracił prawo kwestionowania powyższej decyzji w toku postępowania apelacyjnego.

Idąc dalej należy zauważyć, że rację ma co prawda skarżący co do tego, że nie sposób podzielić zapatrywań Sądu Rejonowego co do sprzeczności zawartej przez strony umowy z przepisami prawa oraz z naturą nawiązanego stosunku zobowiązaniowego.

Warunki z art. 69 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 2324 ze zmianami) zostały w przypadku spornej umowy spełnione. Choć zastosowanie mechanizmu waloryzacji mogło prowadzić do obciążenia powodów obowiązkiem zwrotu sum kapitału o innej wartości rynkowej od pierwotnie przekazanej do wykorzystania, to tego rodzaju rozwiązanie uznawano w judykaturze za dopuszczalne (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16 czy z 14 lipca 2017 r., II CSK 803/16) i ostatecznie zaakceptowane zostało przez ustawodawcę, który w ustawie z 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 165, poz. 984) uzupełnił prawo bankowe o nowe przepisy art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 75b, mające zastosowanie także do umów zawartych przed wejściem w życie ustawy nowelizacyjnej w odniesieniu do niespłaconej jeszcze części kredytu. Można więc przyjąć, że co do zasady umowa kredytu waloryzowanego kursem waluty obcej nie narusza istoty umowy kredytowej. Także instytucja spreadu była przedmiotem zarówno wypowiedzi orzeczniczych (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 19 marca 2015 r., IV CSK 362/14, z dnia 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, z dnia 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16), jak i dopuścił te instytucję ustawodawca w ustawie z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (tekst jednolity Dz. U. z 2022 roku, 246 ze zm.).

Pozostaje to jednak bez wpływu na prawidłowość zaskarżonego wyroku.

Gdy bowiem chodzi o sposób oznaczalności świadczeń kredytobiorców, to negatywna weryfikacja odnoszących się do tej kwestii postanowień umowy winna odbywać się w płaszczyźnie art. 385¹ k.c., które to przesłanki są zbliżone do zasad współżycia społecznego (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 1 marca 2017 r. IV CSK 285/16 czy z 27 listopada 2019 r. II CSK 483/18). Zawarta tam sankcja szczególnie zastrzeżona została na korzyść konsumenta, pozwala więc zabezpieczyć w szerokim zakresie jego interesy. Również dotychczasowe orzeczenia Sądu Najwyższego, jakie dotyczyły kształtowania kursu waluty indeksacyjnej przez bank bez wskazania w umowie obiektywnych kryteriów ustalania tych kursów, oceniano właśnie jako niedozwolone postanowienia umowne w rozumieniu art. 385¹ k.c. Stwierdzenie niedozwolonego charakteru postanowień nie prowadzi wprost do nieważności umowy w całości. Przepis art. 385¹ k.c. przewiduje w takim wypadku szczególną sankcję - niezwiązania konsumenta wadliwymi postanowieniami, strony pozostają natomiast związane umową w pozostałym zakresie. Po wejściu w życie art. 385¹ k.c. przepis ten traktowany

jest jako norma szczególna w stosunku do art. 58 § 2 k.c.. Reżim ochrony konsumenckiej nie stoi na przeszkodzie w uznaniu umowy zawartej przez konsumenta za nieważną na podstawie art. 58 § 2 k.c., ale jest to możliwe jedynie wówczas, gdy dojdzie do naruszenia zasad współżycia społecznego w sposób, który nie będzie ograniczać się do rażącego naruszenia interesów konsumenta przez ukształtowanie we wzorcu umowy jego praw i obowiązków w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami. W konkluzji stwierdzić trzeba, że właściwą sankcją w tym przypadku wyznaczać będzie art. 385¹ § 1 k.c. Również dotychczasowe orzeczenia Sądu Najwyższego, jakie dotyczyły kształtowania kursu waluty indeksacyjnej przez bank bez wskazania w umowie obiektywnych kryteriów ustalania tych kursów, oceniano właśnie jako niedozwolone postanowienia umowne w rozumieniu art. 385¹ k.c. Potwierdził to Sąd Najwyższy w ww. uchwale z dnia 28 kwietnia 2022 r. III CZP 40/22.

Zatem właściwą płaszczyzną oceny postanowień umowy jest art. 385¹ k.c. i Sąd Rejonowy taką ocenę przeprowadził, uznając, że kwestionowane przez powodów postanowienia umowy mają charakter abuzywny, a po ich eliminacji, nie można spornej umowy utrzymać w mocy.

Pozwany w swej apelacji zakwestionował też przedstawioną przez Sąd Okręgowy ocenę postanowień umowy kredytu w świetle przesłanek z art. 385¹ k.c.. W tym zakresie zarzuty apelacji należy uznać za chybione.

Postanowienia umowy kredytu, które uprawniają bank do jednostronnego ustalenia kursów walut, są nietransparentne i pozostawiają pole do arbitralnego działania banku. W ten sposób obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 22 stycznia 2016 r., sygn. akt I CSK 1049/14; 1 marca 2017 r., sygn. akt IV CSK 285/16; 19 września 2018 r., sygn. akt I CNP 39/17; 24 października 2018 r., sygn. akt II CSK 632/17; 13 grudnia 2018 r., sygn. akt V CSK 559/17; 27 lutego 2019 r., sygn. akt II CSK 19/18; 4 kwietnia 2019 r., sygn. akt III CSK 159/17; 9 maja 2019 r., sygn. akt I CSK 242/18; 29 października 2019 r., sygn. akt IV CSK 309/18; 11 grudnia 2019 r., sygn. akt V CSK 382/18; 30 września 2020 r., sygn. akt I CSK 556/18; 2 czerwca 2021 r., sygn. akt I CSKP 55/21, z 28 września 2021 r. Sygn. akt I CSKP 74/21). Odnośnie do klauzul indeksacyjnych, w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości również wskazywano na nieuczciwy ich charakter (por. np. wyroki z dnia 14 marca 2019 r. C-118/17, z dnia 20 września 2018 r. C-51/17, z dnia 20 września 2017 r., C-186/16). Tę linię orzecznictwa potwierdził Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 28 kwietnia 2022 r. III CZP 40/22 wskazując, że sprzeczne z naturą stosunku prawnego kredytu indeksowanego do waluty obcej są postanowienia, w których kredytodawca jest upoważniony do jednostronnego oznaczenia kursu waluty właściwej do wyliczenia wysokości zobowiązania kredytobiorcy oraz ustalenia wysokości rat kredytu, jeżeli z treści stosunku prawnego nie wynikają obiektywne i weryfikowalne kryteria oznaczenia tego kursu. Postanowienia takie, jeśli spełniają kryteria uznania ich za niedozwolone postanowienia umowne, nie są nieważne, lecz nie wiążą konsumenta w rozumieniu art. 385¹ k.c.. Stanowisko wyrażone w tych orzeczeniach należy podzielić, bez potrzeby powtarzania całej argumentacji prawnej.

Co istotne, w niniejszej sprawie zasadnie Sąd Rejonowy uznał za abuzywne te wszystkie postanowienia, które przesądzają o ryzyku walutowym, a więc w istocie postanowienia regulujące mechanizm waloryzacji kredytu w oparciu o kurs waluty obcej, jak i poszczególnych rat kredytu. Zdaniem Sądu Okręgowego to stanowisko jest prawidłowe.

Ocena postanowień o indeksacji kredytu w aspekcie dobrych obyczajów i interesów konsumenta (art. 385¹ § 1 k.c.) nie może być zawężona tylko do przyjętego w umowie mechanizmu przeliczenia waluty krajowej na walutę obcą, która w konstrukcji kredytu indeksowanego posłużyła za miernik waloryzacji. Istotą kredytu denominowanego w walucie obcej jak i kredytu indeksowanego do waluty obcej jest ryzyko zmiany kursu waluty, które w przypadku deprecjacji waluty krajowej w stosunku do waluty kredytu w sposób nieograniczony obciąża kredytobiorcę. Z tego względu w ocenie Sądu Okręgowego przedmiotem oceny w aspekcie naruszenia dobrych obyczajów i interesów konsumenta (art. 385¹ § 1 k.c.) powinna być klauzula ryzyka kursowego w znaczeniu szerokim, a więc te wszystkie postanowienia umowy, których elementem jest ryzyko kursowe. Pogląd ten znajduje odzwierciedlenie w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej na tle wykładni przepisów dyrektywy 93/13 (por. wyrok z 14 marca 2019 r. C-118/17, wyrok z 10 czerwca 2021 r. C-776/19, pkt 100-103). (...) w swych orzeczeniach przyjął, że warunki

umowy kredytu, przewidujące, iż waluta obca jest walutą rozliczeniową, a euro jest walutą spłaty, i powodujące skutek w postaci ponoszenia nieograniczonego ryzyka kursowego przez kredytobiorcę, mogą doprowadzić do powstania znaczącej nierównowagi wynikających z tej umowy kredytu praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta, jeśli przedsiębiorca nie mógł racjonalnie oczekiwać, przestrzegając wymogu przejrzystości w stosunku do konsumenta, iż konsument zaakceptowałby, w następstwie indywidualnych negocjacji, nieproporcjonalne ryzyko kursowe, które wynika z takich warunków.

Przytoczone stanowisko Sąd Okręgowy podziela, uznając że w ustalonym stanie faktycznym umowne klauzule indeksacyjne, obciążające konsumentów nieograniczonym ryzykiem zmiany kursu waluty indeksacji kredytu są sprzeczne z dobrymi obyczajami i w sposób rażąco naruszają interes powodów jako konsumentów (art. 385¹ § 1 k.c.).

Nie ma racji pozwany zarzucając w swej apelacji, że Sąd Okręgowy dopuścił się naruszenia art. 385¹ § 1 k.c. poprzez przeprowadzenie oceny łącznie klauzuli ryzyka walutowego i klauzuli spreadowej przez pryzmat przesłanek, o których mowa w art. 385¹ § 1 k.c..

W umowie zawartej przez strony na mechanizm rozliczeniowy składały się postanowienia indeksacyjne oraz tzw. postanowienia spreadowe. Powszechnie przyjmuje się, że te pierwsze pociągają za sobą ryzyko związane z kursem wymiany i stanowią kluczowy element kredytów indeksowanych oraz denominowanych (por. np. wyroki Trybunału Sprawiedliwości z dnia 14 marca 2019 r. C-118/17, z dnia 20 września 2018 r. C-51/17, z dnia 20 września 2017 r., C-186/16). Ponieważ za główne świadczenia uznawane są te, które charakteryzują daną umowę, z zaliczeniem do nich m.in. klauzul ryzyka kursowego (por. np. wyroki Trybunału Sprawiedliwości: z dnia 14 marca 2019 r., C-118/17 czy z dnia 3 października 2019 r., C-260/18), rozważane postanowienia indeksacyjne wchodziły do tej grupy. Z kolei klauzule spreadowe są w orzecznictwie bądź odrębnie rozpatrywane, z uwagi na wyznaczenie im technicznej roli przeliczeniowej na etapie wykonawczym bądź traktuje się je jako składnik całościowej waloryzacji, związany z charakterem zobowiązania dłużnika (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18). Występujące między analizowanymi w sprawie klauzulami powiązanie było tak ścisłe, że bez oznaczenia sposobu przeliczenia przeprowadzenie waloryzacji byłoby w praktyce niemożliwe. Skłania to do spojrzenia na zastosowany schemat całościowo, z potraktowaniem go jako głównego przedmiotu umowy. Nie wyłączało to kontroli abuzywności zważywszy na sposób sformułowania klauzul, który ani na etapie informacji przedkontraktowej, ani w samych rozwiązaniach umownych nie pozwalał na ustalenie faktycznych obciążeń powodów jako kredytobiorców. Przeliczenie kwoty kredytu wyrażonego w złotówkach na franki szwajcarskie i w relacji odwrotnej rat odsetkowo – kapitałowych, dokonywane być miało według kursów walutowych ustalanych przez bank. Ani w umowie, ani w regulaminie obowiązującym w dacie zawierania umowy nie podano szczegółowych zasad wyznaczania kursów i ich powiązania ze wskaźnikami zewnętrznymi. Brak zatem uzasadnienia do stwierdzenia, że powodowie mogli w każdym czasie ustalić w sposób jednoznaczny, w jaki sposób dochodziło do przeliczenia ich zobowiązania, jak wymaga tego standard unijny (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 18 listopada 2021 r., C-212/20).

Nie są również zasadne te zarzuty apelacji, które kwestionują stanowisko Sądu Rejonowego o braku możliwości utrzymania spornej umowy w mocy.

W orzecznictwie (...) przyjmuje się, że art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (DZ.Urz.U.E.L. z 1993 r. Nr 95, s. 29) nakazuje uznać warunek nieuczciwy za nieistniejący, zaś utrzymanie całej umowy powinno być weryfikowane w sposób obiektywny. (...) uznaje, że postanowienia dyrektywy sprzeciwiają się modyfikacji przez sąd treści umowy przez zastąpienie klauzul niedozwolonych innymi przepisami dyspozytywnymi z krajowego porządku prawnego, poza przypadkami gdy brak takiego zastąpienia prowadziłby do skutków niekorzystnych dla konsumenta, czyniąc ze stwierdzenia abuzywności sankcją dla niego dotkliwą (por. np. wyroki Trybunału Sprawiedliwości: z 15 marca 2012 r., C-453/10, z dnia 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, z dnia 26 marca 2019 r., C-70/17 I C 179/17, z 3 marca 2020 r. C 125/18), ale w niniejszej sprawie brak jest podstaw do tego typu wniosków. Tym samym nie można zgodzić się z pozwany, że Sąd Rejonowy

naruszył art. 358 § 2 k.c.. Nie ma racji pozwany wskazując na możliwość zastosowania w niniejszej sprawie tego przepisu i ustalenia wysokości zobowiązania powodów przy zastosowaniu średniego kursu (...) ustalanego przez NBP.

Analizując w wyroku z 3 października 2019 r., C – 260/18 klauzule waloryzacyjne w umowie kredytowej opartej na polskim porządku prawnym Trybunał Sprawiedliwości zwrócił uwagę, że unieważnienie takich klauzul prowadzi nie tylko do zniesienia mechanizmu waloryzacyjnego oraz różnic kursów walutowych, ale również – pośrednio – do zaniknięcia ryzyka kursowego, które jest bezpośrednio związane z waloryzacją. Wyraził tym samym wątpliwości odnośnie do obiektywnych możliwości utrzymania umowy, a przy tym negatywnie ocenił możliwość zastąpienia niewiążących konsumenta postanowień umownych rozwiązaniami o charakterze ogólnym, w szczególności odwołującymi się do zasad słuszności lub ustalonych zwyczajów.

Nie można również zgodzić się z zarzutem naruszenia art. 411 pkt 2 k.c. w związku z art. 5 k.c., którego pozwany upatruje w uznaniu, że powodom przysługuje prawo do żądania zwrotu rat kredytu w okolicznościach, gdy świadczenia te czyniły zadość zasadom współżycia społecznego. Przepis ten dotyczy przypadków spełnienia świadczenia przez podmioty mające jedynie moralny obowiązek świadczenia, np. wynikający z relacji rodzinnych, nie zaś każdej sytuacji, gdy doszło do spełnienia świadczenia mimo braku podstawy prawnej (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2004 r., II PK 18/04). Chodzi tu więc o wypadki szczególne, nie zaś świadczenie na podstawie nieważnych umów cywilnoprawnych. Nie sposób przyjąć aby dochodzenie przez powodów roszczeń przysługującym im wprost na mocy ustawy naruszało zasady współżycia społecznego.

Nie naruszył również Sąd Rejonowy przepisów procedury cywilnej w zakresie dotyczącym poinformowania powodów o skutkach stwierdzenia nieważności przedmiotowej umowy.

Wspomnianego obowiązku sądu nie można traktować w sposób absolutny, oderwany od realiów konkretnej, rozpoznawanej sprawy. Przede wszystkim jego realizacja będzie istotna w sytuacji, gdy sąd z urzędu będzie zmierzał do ingerencji w badany stosunek umowny, z uwagi na zauważone naruszenie praw konsumenta. Jeżeli natomiast konsument w samym procesie, działając zastępowany przez profesjonalnego pełnomocnika, wyraża jednoznaczną wolę unieważnienia umowy, powołując się na konkretne niedozwolone klauzule abuzywne, przedstawiając stosowne analizy prawne itp., to rola sądu w omawianym przedmiocie może ograniczyć się jedynie do uzyskania od niego informacji o posiadaniu świadomości co do skutków prawnych składanych oświadczeń.

Aktywna rola informacyjna sądu, w formie szczegółowych pouczeń, powinna w tym zakresie aktualizować się przede wszystkim dopiero wówczas, gdy treść wystąpień strony (konsumenta) nasuwać będzie wątpliwości co do zakresu i poprawności posiadanej informacji (zob. bliżej: T. Szanciło (red.), „Kredyty powiązane z walutą obcą. Aspekty materialnoprawne i procesowe. Komentarz praktyczny”, Wyd. CH Beck, W-wa 2022, Rozdział 4.13, Legalis).

Odnosząc to do realiów sprawy, wymaga podkreślenia, że powodowie w toku postępowania złożyli oświadczenia, że w pełni swobodnie i świadomie wyrazili zgodę na żądanie przesłankowego ustalenia nieważności umowy, licząc się także z niekorzystnymi dla siebie konsekwencjami.

Uzupełniająco można dodać, że zaniechanie omawianego obowiązku informacyjnego ze strony sądu z zasady nie będzie mogło być uznane za błąd proceduralny, wpływający w sposób istotny na wynik sprawy, tym bardziej, gdy na takie uchybienie powołuje się przedsiębiorca, stosujący niedozwolone klauzule umowne (zob. bliżej postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 2022 r. w sprawie I CSK 2912/22).

W żadnym zaś razie o braku po stronie powodów świadomości skutków uznania umowy kredytu za nieważną, nie przesądza ich kwestionowanie roszczenia pozwanego o wynagrodzenie za korzystanie z kapitału. Należy bowiem wskazać, że przekonanie o zasadności takiego roszczenia jest jedynie subiektywnym przekonaniem pozwanego, nie znajdującym jak dotychczas potwierdzenia w orzecznictwie Sądu Najwyższego, czy (...).

Wobec powyższego apelację oddalono a to na podstawie art. 385 k.p.c..

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c., kierując się zasadą odpowiedzialności za wynik procesu.

Wysokość wynagrodzenia pełnomocnika powodów została ustalona na podstawie § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 265).

Biorąc pod uwagę stopień zawłości sprawy oraz nakład pracy pełnomocnika powodów i jego wkład pracy w przyczynienie się do wyjaśnienia i rozstrzygnięcia sprawy, w szczególności fakt, iż w toku postępowania apelacyjnego nie było prowadzone postępowanie dowodowe, zaś apelacja została rozpoznana na jednym terminie rozprawy, brak było podstaw do ustalenia wysokości wynagrodzenia pełnomocnika powodów w wysokości innej niż minimalna, przewidziana przepisami wyżej wskazanego rozporządzenia.